ECLI:LV:AT:2020:0925.C33685816.13.S
Lieta Nr. C33685816, SKC-242/2020
Civillietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
S P R I E D U M S
Rīgā 2020. gada 25. septembrī

Senāts šādā sastāvā:
senators referents Kaspars Balodis,
senatore Anda Briede,
senatore Mārīte Zāģere

izskatīja rakstveida procesā /pers. B/ kasācijas sūdzību par Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2019. gada 10. maija spriedumu civillietā /pers. C/ (*/pers. C/*) prasībā pret /pers. B/ par parāda piedziņu.

Aprakstošā daļa

[1] AS ,,Latvijas Gāze" 2016. gada 13. septembrī cēla prasību pret /pers. B/, lūdzot piedzīt 16 095,88 EUR. Šo summu veido maksa par patērēto dabasgāzi 5300,08 EUR, kompensācija 10 716,05 EUR, uzstādītā mēraparāta vērtība 45,88 EUR, demontāžas izdevumi 33,87 EUR.

Prasības pieteikumā norādīti šādi argumenti.

[1.1] 2006. gada 31. oktobrī noslēgts līgums par dabasgāzes piegādi atbildētājai piederošajā nekustamajā īpašumā /adrese A/. Objektā uzstādīts dabasgāzes patēriņa skaitītājs, kuram uzlikta plomba Nr. 016376.

2014. gada 18. martā minētais skaitītājs noņemts un nodots pārbaudei ekspertam, kurš 2016. gada 14. martā secinājis, ka uz gāzes skaitītāja plombas nav gāzes skaitītāja rūpnīcas plombas nospieduma. AS ,,Latvijas Gāze" nosūtījusi atbildētājai pretenziju par izlietotās dabasgāzes un kompensācijas apmaksu, kas nav veikta.

[1.2] Prasība pamatota ar Civillikuma 1., 3. un 1587. pantu, Ministru kabineta 2008. gada 16. decembra noteikumu Nr. 1048 ,,Dabasgāzes piegādes un lietošanas noteikumi" 56., 58., 59., 65., un 87. punktu (turpmāk arī – Ministru kabineta noteikumi Nr. 1048), Ministru kabineta 2016. gada 9. februāra noteikumu Nr. 85 ,,Dabasgāzes piegādes un lietošanas noteikumi" 105. punktu.

[2] Ar Kurzemes rajona tiesas 2018. gada 20. marta lēmumu prasītāja AS ,,Latvijas Gāze" aizstāta ar tās tiesību pārņēmēju /pers. C/ (*/pers. C/*).

[3] Kurzemes rajona tiesa ar 2018. gada 18. oktobra spriedumu prasību apmierinājusi.

Spriedumā norādīti šādi motīvi.

[3.1] Atzinums pierāda, ka atbildētāja nav ievērojusi Enerģētikas likumā un Ministru kabineta 2008. gada 16. decembra noteikumos Nr. 1048 ,,Dabasgāzes piegādes un lietošanas noteikumi" paredzētos pienākumus un nav nodrošinājusi skaitītāja plombu saglabāšanu. Metroloģisko plombu neatbilstība liecina par plombu viltojumu un to, ka atbildētājai bija iespēja ietekmēt skaitītāja mehānismu un patērēt dabasgāzi bez uzskaites. Līdz ar to atbildētājai ir pienākums samaksāt prasītājam par izlietoto dabasgāzi, kā arī kompensāciju.

[3.2] Atbildētājas pārstāvis iesniedzis tiesā pieteikumu par rakstveida pierādījumu viltojumu, lūdzot izslēgt valsts tiesu eksperta /pers. D/ 2016. gada 14. marta atzinumu Nr. 2016-841 no pierādījumiem.

Izvērtējot pieteikumā norādītos apstākļus, atzīstams, ka tas nav pamatots. No Valsts policijas /datums/lēmuma redzams, ka /pers. D/ ir saņēmis Tiesu ekspertu padomes izdotus sertifikātus par tiesībām veikt trasoloģiskās ekspertīzes mehaniskopisko pēdu izpēti, tajā skaitā sertifikātu Nr. 1327030068, kas bija derīgs līdz 2018. gada 15. jūlijam.

Saskaņā ar Tiesu ekspertu likuma, kurš stājās spēkā 2016. gada 15. martā, 10. panta trešo daļu valsts tiesu eksperts nedrīkst vienlaikus darboties arī kā privātais tiesu eksperts. Lietā esošais eksperta /pers. D/ atzinums sastādīts 2016. gada 14. martā, tātad laikā, kad bija spēkā iepriekšējais Tiesu ekspertu likums, kurā nebija noteikti šādi ierobežojumi attiecībā uz valsts tiesu ekspertu.

Tas, ka /pers. D/, veicot ekspertīzes AS ,,Latvijas Gāze" uzdevumā, ir pārkāpis valsts amatpersonai noteiktos ierobežojumus un aizliegumus, atrodoties interešu konflikta situācijā, kā arī pārkāpis ienākumu gūšanas ierobežojumus, ir vērtējams, ņemot jautājumu par administratīvā soda piemērošanu. Taču administratīvā soda piemērošana pati par sevi nerada pamatu apšaubīt /pers. D/ kompetenci un eksperta atzinumā norādītos faktus.

Līdz ar to lietai pievienotais eksperta atzinums ir vērtējams kā rakstveida pierādījums kopsakarā ar citiem lietā esošajiem pierādījumiem un nav pamata izslēgt to no pierādījumiem.

[3.3] Iebildumus par to, ka, veicot ekspertīzi, faktiski nav notikusi plombu salīdzināšana, jo /pers. D/ 2016. gada 14. martā nav veicis rūpnīcas plombas nospieduma fotografēšanu, nevar atzīt par pamatotiem, jo fakts, ka eksperts neatceras, kad ir veicis salīdzināmo paraugu fotografēšanu, pats par sevi nenorāda uz to, ka nav veikta konkrēto paraugu salīdzināšana ar eksperta rīcībā nodoto izpētāmo objektu.

[3.4] Saskaņā ar 2006. gada 31. oktobra līguma 4.1. punktu atbildētājai ir pienākums segt sabojātā skaitītāja vērtību un visus ar gāzes atvienošanu un pievienošanu saistītos izdevumus.

[4] Izskatījusi lietu sakarā ar /pers. B/ apelācijas sūdzību, Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2019. gada 10. maija spriedumu prasību apmierināja daļēji, piedzenot no atbildētājas par labu /pers. C/ (*/pers. C/*) parādu par patērēto dabasgāzi 5300,08 EUR, zaudējumus 79,75 EUR, kas sastāv no jauna mēraparāta vērtības 45,88 EUR un mēraparāta demontāžas izdevumiem 33,87 EUR. Tiesa izbeidza tiesvedību prasības daļā

par kompensācijas 10 716,05 EUR piedziņu. No /pers. C/ (*/pers. C/*) apelācijas instances tiesa /pers. B/ labā piedzina tiesas izdevumus 590,70 EUR. Valsts ienākumos tiesa piedzina ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus – no /pers. C/ (*/pers. C/*) 5,31 EUR, no /pers. B/ 5,02 EUR.

Spriedumā norādīti šādi argumenti.

[4.1] Apelācijas instances tiesa pievienojas pirmās instances tiesas sprieduma motivācijai daļā, kurā prasība apmierināta.

[4.2] Strīdīgās tiesiskās attiecības radušās 2014. gada 18. martā, kad veikta gāzes skaitītāja maiņa. Līdz ar to tām piemērojami Ministru kabineta 2008. gada 16. decembra noteikumi Nr. 1048 „Dabasgāzes piegādes un lietošanas noteikumi.

[4.3] Pirmās instances tiesas spriedums satur pamatotus argumentus un lietā esošo pierādījumu vērtējumu attiecībā uz eksperta /pers. D/ tiesībām un kompetenci sagatavot attiecīgo atzinumu. Apelācijas sūdzībā nav minēti argumenti, kādēļ pirmās instances tiesas konstatētais fakts, ka /pers. D/ nav ievērojis normatīvajos aktos noteikto aizliegumu sniegt pakalpojumus amatu savienošanas kārtībā, ietekmē viņa kompetenci attiecīgajā jomā un sniegtā pakalpojuma kvalitāti.

Atbildētāja nav iesniegusi pretējus pierādījumus 2016. gada 14. marta dokumentā, kas nosaukts par „eksperta atzinumu", konstatētajam dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpumam, tāpat nav pieteikusi tiesai lūgumu nozīmēt ekspertīzi lietā. Tas, ka atbildētāja izvēlējās neizlietot savas procesuālās tiesības lūgt tiesu nozīmēt ekspertīzi lietā, kā arī iesniegt citus pierādījumus, nedod pamatu apšaubīt pirmās instances tiesas sniegto rakstveida pierādījumu un /pers. D/ kompetences vērtējumu, kā arī viņa sniegtā atzinuma pamatotību.

[4.4] Prasības daļā par kompensācijas 10 716,05 EUR piedziņu tiesvedība izbeidzama, jo prasītājam nav prasības tiesību šajā daļā. Tiesības konstatēt nelikumīgi izlietotās dabasgāzes faktu, kā arī aprēķināt un iekasēt no mājsaimniecības lietotāja nelikumīgi patērētās dabasgāzes un kompensāciju, t.i., sodīt mājsaimniecības lietotāju, konkrētajā gadījumā ir tikai un vienīgi sabiedriskā pakalpojuma sniedzējam, proti, sistēmas operatoram.

[5] Kasācijas sūdzību par Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2019. gada 10. maija spriedumu iesniegusi atbildētāja, pārsūdzot to prasības apmierinātajā daļā, lūdzot to šajā daļā atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Kasācijas sūdzībā norādīta šāda argumentācija.

[5.1] Attiecībā uz /pers. D/ sastādīto atzinumu tiesa nav ņēmusi vērā, ka: 1) atzinumā nav norādīta izmantotā metode; 2) nav veikta rūpnīcas plombas nospieduma fotografēšana, kas nozīmē, ka faktiski plombu salīdzināšana nav notikusi, bet ir veikts tikai fotogrāfiju apraksts; 3) sagrozīts fotogrāfiju uzņemšanas datums (tās uzņemtas 2018. gadā); 4) nav skaidrs, kur prasītāja un eksperts ir ieguvuši rūpnīcas plombas. To nevērtējot tiesa pārkāpusi Tiesu ekspertu likuma (spēkā līdz 2016. gada 14. martam) 11. panta pirmās daļas 7. punktu.

[5.2] Apšaubāma ir /pers. D/ objektivitāte, jo atalgojums, ko viņš 2016. gadā saņēmis no AS „Latvijas Gāze", ir ievērojami lielāks nekā no ekspertīžu iestādes saņemtais.

[5.3] Ar lēmumu atsevišķa procesuālā dokumenta veidā nav izlemts pirmās instances tiesā iesniegtais pieteikums par pierādījuma viltojumu. Uz nepieciešamību izlemt šādu pieteikumu, pirms turpināt lietas izskatīšanu, norādīts Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 16. jūnija spriedumā lietā Nr. SKC-236/2016.

Motīvu daļa

[6] Pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz personu, kas to pārsūdzējusi, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, Senāts atzīst, ka spriedums tā pārsūdzētajā daļā atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

[7] No kasācijas sūdzības redzams, ka tajā paustie argumenti saistāmi ar /pers. D/ 2016. gada 14. martā sniegto atzinumu Nr. 2016-841 (*lietas 1. sējuma 18.-22. lapa*).

Apelācijas instances tiesa ir devusi vērtējumu lietas faktiskajiem apstākļiem un pierādījumiem, atzīstot tos par pietiekamiem, lai konstatētu to, ka atbildētājam radīta iespēja patērēt dabasgāzi bez maksas. Senāta kompetencē nav faktisko apstākļu un pierādījumu vērtēšana no jauna (Civilprocesa likuma 450. panta trešā daļa).

[8] Kļūdains ir kasācijas sūdzībā paustais uzskats, ka pieteikums par pierādījuma viltojumu ir jāizlemj ar lēmumu atsevišķa procesuālā dokumenta veidā.

Civilprocesa likums neparedz, ka šāds pieteikums ir obligāti jāizskata ar lēmumu, kas sastādīts atsevišķa procesuālā dokumenta veidā. Arī Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 16. jūnija spriedumā lietā Nr. SKC-236/2016, uz kuru atsaucas kasācijas sūdzības iesniedzēja, šāds secinājums nav pausts. Turklāt pastāv atšķirīgi faktiskie apstākļi, jo lietā
Nr. SKC-236/2016 pieteikums nav ticis vērtēts pēc būtības, bet izskatāmajā lietā pieteikums izlemts pirmās instances tiesas spriedumā, atzīstot to par nepamatotu.

Ņemot vērā, ka spriedumā ir motivēti vērtēti pieteikumā ietvertie argumenti, nevar piekrist kasācijas sūdzībā paustajam uzskatam, ka pieteikums nav izlemts un tādēļ būtu noticis procesuāls pārkāpums.

[9] Apelācijas instances tiesa, apmierinot AS „Latvijas Gāze" prasību par pamatparāda par patērēto dabasgāzi un kompensācijas piedziņu, piemērojusi Enerģētikas likuma 42.^{3} panta pirmo daļu un Ministru kabineta 2008. gada 16. decembra noteikumu Nr. 1048 „Dabasgāzes piegādes un lietošanas noteikumi" 56., 58. un 87. punktu.

[9.1] Ar Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta spriedumu lietā Nr. 2019-10-0103 (turpmāk – Satversmes tiesas spriedums) atzīts, ka Enerģētikas likuma 42.^{3} panta pirmā daļa (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2016. gada 7. martam) atbilst Satversmes 64. un 105.pantam, bet Ministru kabineta 2008. gada 16. decembra noteikumu Nr. 1048 „Dabasgāzes piegādes un lietošanas noteikumi" 56., 58. un 87. punkts neatbilst Satversmes 64. un 105. pantam un attiecībā uz personām, kam tas piemērots vai būtu jāpiemēro tiesā, atzīstams par spēkā neesošu no izdošanas brīža.

Līdz ar to Satversmes tiesa par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmei (turpmāk – Satversme) atzinusi Enerģētikas likuma normu, kas paredz pienākumu samaksāt par izlietoto dabasgāzi un kompensāciju, proti, rada tiesisku attiecību. Savukārt minētās Ministru kabineta noteikumu Nr. 1048 normas, kurās konkretizēts Enerģētikas likuma regulējums un ietverti nosacījumi par izlietotās dabasgāzes daudzuma un kompensācijas aprēķinu, Satversmes tiesa vērtēja kā vienotu regulējumu un atzina tās par Satversmei neatbilstošām.

Ministru kabineta noteikumu Nr. 1048 56. punkts paredzēja lietotāja pienākumu samaksāt sistēmas operatoram par izlietoto dabasgāzi, kā arī kompensāciju, ja konstatēta šo Ministru kabineta noteikumu vai līguma pārkāpums, kura dēļ lietotājam ir samazināts uzskaitītais dabasgāzes patēriņa apjoms vai radīta iespēja dabasgāzi patērēt bez maksas. Minēto noteikumu 58. punkts noteica kompensācijas apmēra aprēķināšanas kārtību. Proti,

sistēmas operators kompensāciju nosaka, reizinot aprēķināto izlietotās dabasgāzes daudzumu ar tarifu divkāršā apmērā. Savukārt saskaņā ar Ministru kabineta noteikumu Nr. 1048 87. punktu izlietotās dabasgāzes daudzums mājsaimniecības lietotājam bija aprēķināms atbilstoši sistēmas operatora apstiprinātajā norēķinu kārtībā noteiktajām dabasgāzes diferencētajām patēriņa normām.

Izvērtējusi Ministru kabineta noteikumu Nr. 1048 56., 58. un 87. punktā paredzēto regulējumu, Satversmes tiesa spriedumā lietā Nr. 2019-10-0103 secināja, ka „ [..] minētās normas ir izdotas *ultra vires* un neatbilst Satversmes 64. pantam, proti, Ministru kabinets nevis pats noteicis, kā dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā nosakāms izlietotās dabasgāzes daudzums, bet gan pilnvarojis sistēmas operatoru, uzliekot sistēmas operatoram pienākumu tā apstiprinātajā norēķinu kārtībā noteikt diferencētās patēriņa normas. Līdz ar to Ministru kabinets ne vien nav ievērojis Enerģētikas likumā noteiktās pilnvarojuma robežas, bet arī apstrīdēto noteikumu normu kā vienota tiesiskā regulējuma tiesiskajā sastāvā ietvēris tādu nosacījumu, kuru nosaka privātpersona bez demokrātiskas leģitimācijas" (sk. *Satversmes tiesas sprieduma 32.3.2. punktu*).

Tātad ar Satversmes tiesas spriedumu Ministru kabineta noteikumu Nr. 1048 56., 58. un 87. punkts zaudējaspēku gan attiecībā uz izlietotās (patērētās) dabasgāzes daudzuma, gan kompensācijas apmēra aprēķināšanas kārtību.

[9.2] Tiesību norma, tai zaudējot spēku, vairs nav saistoša tās adresātiem, tomēr tas, ka tiesību normas ir zaudējušas spēku, ne vienmēr izslēdz iespēju attiecīgās normas piemērot arī turpmāk – tiesisku seku noteikšanai situācijās, kad tiesiskais regulējums bija saistošs (sk. *Onževs M. Tiesību normu laika aspekti tiesiskā un demokrātiskā valstī. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2016, 33. lpp.*). Ja tomēr konstitucionālā tiesa atzinusi kādu tiesību normu par prettiesisku no tās izdošanas brīža, tad šo normu vairs nevar piemērot dzīves gadījumam, kas radies prettiesiskās tiesību normas spēkā esības laikā.

Konkrētajā gadījumā Ministru kabineta noteikumu Nr. 1048 56., 58. un 87. punkta normas attiecībā uz personām, kurām tās piemērotas vai būtu jāpiemēro tiesā, atzītas par spēkā neesošām no to izdošanas brīža (sk. *Satversmes tiesas sprieduma 34. punktu*). Ja apelācijas instances tiesa prasību apmierinājusi, piemērojot tādas tiesību normas, kuras Satversmes tiesa atzinusi par antikonstitucionālām no to izdošanas brīža, tad pārsūdzētais spriedums atceļams. (*sk. Senāta 2020. gada 14. maija spriedumus lietās Nr. SKC-128/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0514.C30747216.12.S) un Nr. SKC- 17/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0514.C33583315.7.S)*).

[10] Pat gadījumā, ja materiālo tiesību normu nepareizas piemērošanas dēļ tiek atcelts viss apelācijas instances tiesas spriedums, tad visas iepriekš veiktās procesuālās darbības, tostarp pierādījumu izvērtējums paliek spēkā (*sal. Senāta 2013. gada 20. decembra sprieduma lietā Nr. SKC-234 7.1. punktu un Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014. gada 16. maija sprieduma lietā Nr. SKC-62 9.1. punktu*). Senāta ieskatā, minētais ir vienlīdz attiecināms uz gadījumiem, kad Satversmes tiesa apelācijas instances tiesas piemērotās tiesību normas ir atzinusi par neatbilstošām Satversmei no to izdošanas brīža.

Tātad sprieduma atcelšana nenozīmē to, ka, izskatot lietu apelācijas instancē no jauna, tās izskatīšanas rezultātam jābūt pilnīgi pretējam. Konkrētajā gadījumā nozīme ir arī tam, ka Enerģētikas likuma 42.^{3} panta pirmo daļu (redakcijā, kas bija spēkā no 2008. gada 4. jūlija līdz 2016. gada 7. martam) Satversmes tiesa spriedumā lietā Nr. 2019-10-0103 atzinusi par atbilstošu Satversmei. Tiesa ir nodibinājusi, ka atbildētājai radīta iespēja patērēt dabasgāzi bez maksas, un tai jāvērtē, kādas tiesiskās sekas izraisa atbildētājas rīcība.

[11] Līdz ar to Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesas spriedums tā pārsūdzētajā daļā ir pilnībā atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

[12] Tā kā spriedums tiek atcelts, tad Komercdarījumu atbalsta biedrībai, kas samaksājusi drošības naudu par /pers. B/ kasācijas sūdzību, atbilstoši Civilprocesa likuma 458. panta otrajai daļai atmaksājama drošības nauda 300 EUR.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474. panta 2. punktu, Senāts

n o s p r i e d a

Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2019. gada 10. maija spriedumu tā pārsūdzētajā daļā atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesai.

Atmaksāt Komercdarījumu atbalsta biedrībai drošības naudu 300 EUR (trīs simti *euro*).

Spriedums nav pārsūdzams.

Senators K. Balodis

Senatore A. Briede

Senatore M. Zāģere